

„Az átalakulás nem megy máról holnapra...”

Kérdések Hajdók Judithoz, a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar igazgatójához

- **Kérem, mutassa be a zenekart! Mikor alakult, hány fővel, milyen az összetétele?**

— Zenekarunk a 60-as évek elején adta első hangversenyait; az akkori zenekar magja a zeneiskola tanári karából került ki. '68-ban vált félhivatalossá a zenekar, a Művelődési és Sportház keretén belül működött. Az évről évre rá háruló fokozódó terhek meghaladták egy amatőr együttes teljesítőképességét.

A színvonalbeli követelmények, a fellépések számának növekedése, valamint a más megyék hivatásos zenekarainak elszívó hatása miatt 1974. július 1-jével önállóan gazdálkodó szerv lehetett a zenekar Vas Megye Tanács fenntartásával, a Művelődésügyi Osztály irányítása alatt. A 45 fős létszámmal induló együttes 1977-re ért el 65 fős létszámot, azóta, sajnos, csak néhány zenészstátusszal bővültünk. Zenekari létszámunk ma 71 fő. Nem sok.

- **Milyen a zenei élet, a komolyzene iránti érdeklődés Szombathelyen és környékén?**

— Pótolhatatlan fejlődési lehetőséget nyújtott a zenekarnak az egykori Zsinagóga újjáépítése és hangversenyteremként történt megnyitása. A zenekar használatába került ez a hangversenyterem, a Bartók Terem. Kedvező templomi akusztikája, illetve a nyugodt próbalehetőséget biztosító körülmények mindig jelentősen segítették a felkészülést. Ugyanakkor a város polgársága is mindig szívesen látogatta a műemlék-jellegű épületben szépen kialakított hangversenytermet. Így az elmúlt évtizedekben törzsközönségünk alakult ki, hangversenyeink telt házzal mennek.

- **Zenekaruk létszámát tekintve jóval kisebb, mint általában egy szimfonikus zenekaré.**

Hogyan oldják meg a tagok esetleges helyettesítését?

— Sajnos, valóban nagyon kicsi a létszám, pláne, ha hozzáesszük, hogy 9–10 zenész gyermekgondozáson van. Helyettesítésük és további kiegészítők hívása egyre nagyobb gondot jelent. Nem egyszer 20 kiegészítőt is hívunk, és ez meglehetősen körülményes. A városnak nincs színháza, tehát színházi zenekari tagok sincsenek a környéken, zeneművészeti főiskola sincs, így itt a „zenészek”, zeneművészek szinte csak mi vagyunk. Száz, akár kétszáz kilométerről hívunk néha kiegészítőket, főleg, hogy színvonalunk, hírnevünk miatt nem érhetjük be közepesekkel... Természetesen a megbízási díjakon kívül szállás- és útiköltséget is kell fizetnünk. Ez évente összesen több millió forint, amely összeg persze függ a műsor-összeállítástól, illetve a koncertprogramoktól, amelyeket felkérésre teljesítünk. Nagyon szeretnénk státusz bővítést, hiszen a zenekari összhangzás miatt állandó emberekre van szüksége egy hivatásos zenekarnak, akik éveikig csiszolódnak egy adott együttesben. És, ha ez egyáltalán még fokozható, egyre rangosabb felkéréseket kapunk, így féltő, hogy a kiegészítők költségei egyre megfizethetlenebbek lesznek a meghívó partnereknek, hiszen a felkéréseknél a költségeket rájuk terheljük, és ma senkinek nincs pénze.

- **Van-e utánpótlás?**

— Nem könnyű erre válaszolni. Bizonyos szílamokban próbajáték esetén óriási a jelentkezés, ritkább hangszereken pedig kérdéses az utánpótlás. A következő években nem tudom, hogyan lesz, hiszen ma nem kapnak lakást a letelepülni szándékozó zenészek, s kedvezményes ideiglenes szállást sem tud biztosítani nekik a város. A lakásprobléma jelentkezhet a már néhány éve nálunk dolgozó fiatal zenészek-

nél is, hiszen itt, Szombathelyen, még az albérlet is nagyon drága. Remélem, nem vezetnek ezek a gondok fluktuációhoz.

- **Miből él a zenekar? Milyen támogatásokat kapnak?**

— Furcsa módon a „diktatúra-ként” jelzett korszakban nagyon jól ment a zenekarnak, hiszen a központosított hatalomban előfordulhatott, hogy az az egy-két döntéshozó felelős éppen kultúra- és művészbarát volt. Itt is ez történt. A korábbi zenepártoló megyei vezetésnek köszönhetően épült a Bartók Terem, önálló lett a zenekar, az átlagosnál jobb fizetési lehetőséggel és lakásmegoldással, illetve tisztességes hangszerparkkal. Jó zenészek jöttek ide és maradtak közöttünk. Ma a külső körülmények a visszájára fordultak azáltal, hogy még mindig a megyei fenntartás vonatkozik ránk. Ugyanis e négyéves politikai periódusban a megyék szerepe tisztázatlan volt, kevés feladatot rendeltek nekik, ezáltal kevés központi támogatást is kaptak. Például a városi önkormányzatok lakosság szerinti fejkvótában részesültek művelődési célokra; a megyei önkormányzatok azonban ilyen támogatást nem kaptak, tehát nagy „falat” voltunk nekik. Ez a négy év nagyon kedvezőtlen volt a zenekarnak; nem marad nyom nélkül az emlékezetében. Két évvel ezelőtt szinte mindig ott lebegett a zenekar előtt a megszűnés lehetősége. Nem sok jó hangzott el a közgyűléseken a zenekar kapcsán, legalábbis napirenden volt a lét-nemléte kérdése, bár ebben, sajnos, közrejátszik az, hogy a megyei képviselők 20–40–60 kilométerre laknak Szombathelytől. Lobbyzni lehetetlen. A legtöbb képviselő még nem tudott eljutni a Bartók Terembe, és felelősséget azért a kisteleplülésért érez, ahol polgármesterként megválasztották. Remélhetőleg az új önkormányzati választás változást eredményez, ha csak már

azáltal is, hogy a decemberi választáskor hasonlóan a települési, városi választásokhoz, a megyei képviselőket is választani fogják, és a „megmérettetés” egyben más hozzáállást is feltételez.

- **Szombathely városa nem is támogatja a zenekart?**

— De, támogatja. A megye és a város négy évvel korábban úgy egyezett meg, hogy kétharmad-egyharmad arányban osztoznak a költségeken. Ezt egyébként mindkét fél máshogy értelmezi.

- **Összesen tehát mennyit kap a zenekar?**

— Idén a beralapunk tb-vel együtt 44,5 millió. A megyei fenntartótól és a városi támogatótól összesen negyven millió pár százszázret kapunk. Ebből következik az is, hogy az egyéb kiadásokra pedig semmit. Például a Bartók Terem fűtésére sem, ami szintén pár millió évente. Nem beszélve az egyéb rezsiköltségekről és a szakmai működésről. Egyébként a 44,5 milliós bér nem tartalmazza az „F” kategóriások bérkülönböztetését. Azt hiszem, tizenegy zenészt emeltünk ki, ám csak néhányat hagytak jóvá. Munkáltatóként mégsem soroltam vissza senkit, mert a visszasorolással nem értek egyet, így tehát nem is írhatam alá a visszasorolásokat.

- **Tehát a Bartók Terem rezsijére nem kapnak fedezetet?**

— Nagyon sok a jogi tisztázatlanság a zenekar körül. Például nincs meghatározva, mivégre vagyunk. Az 1992-ben kelt alapító okirat inkább vonatkozik egy művelődési házra, mint egy művészeti intézményre. Nem tudom, ki határozta meg, hiszen akkor én még nem voltam itt. Eszerint például az intézmény alaptevékenysége a felnőtt és ifjúsági hangversenyek szervezése, kiemelkedő zenei rendezvények segítése, vagy nemzetközi zenei együttműködésben részvétel. Ehelyett feladatunkat és szerepünket célszerűbb lenne így megfogalmazni: az egyetemes szimfonikus zeneirodalom magas szintű tolmácsolása, értékteremtés, az élő zeneművészet által a közönség nevelése, a magyar zeneművészet hagyományainak külhoni képvisellete, reprezen-

tatív kortárs zene bemutatása, új zeneszerető közönség kinevelése. Tisztázatlan ügy a Bartók Terem is, hiszen az a város ingatlana. És mi, ugye, nem a város intézménye vagyunk. Csak a zenekar vezetése érzi feladatának, hogy helyet, lehetőséget adjon a város egyéb zenei együtteseinek, koncertjeiknek, vagy az iskolák jubileumi kórushangversenyeknek. Senki nem kérdezi, miből fedezzük a világítást, a hangszerhasználatot, a teremrendezés javítását. A város egyébként ebben az évben nem támogatja a nagyhírű Nemzetközi Bartók Fesztivált és Szemináriumot sem. Szinte hihetetlen! Bár a polgármesternek van egy ígérete erre...

- **Tehát a megyei és a városi önkormányzat nem segíti a munkájukat?**

— Ez a néhány év nem volt szerencsés, így mondanám. A megyei felállásban — a távolságok miatt — nem alakulhatott ki egyelőre a demokrácia egyik ismérve, nevezetesen, hogy a döntéshozatal, döntéshozatal és végrehajtás külön fórumokon történjék. A hivatal pedig adminisztratív és bürokratikus intézkedéseket volt kényszerű bevezetni pénzüke miatt, céllenőrzéseket, általuk követelt munkaterv teljesítést — mindez nem könnyítette meg a zenekar munkáját. Azonban változás várható, egyébként is alulról segíteni kell, kezdeményezni. A városi képviselők gyakran látogatják hangversenyünket, udvarias a kapcsolataink.

- **De hogyan alakulhatott ki ilyen kedvezőtlen környezet a „neves” Szombathelyi Szimfonikus Zenekarnál?**

—Egyéb tényezők is közrejátszottak. Petró János igazgató-karmester távozása nem szélcsendben történt. Belsőleg nyilvánvaló bolydulás előzte meg. Ő, úgy tűnik, egyelőre nem maradt a zenekar támogatója, és ez kihat külsőleg is, a kapcsolatai révén. Vezetése alatt törvénytelenül felgyülemlett a sokévi egykezű hatalom több szokásos káros hatása; olyanok, mint például a kontraszelekción, a minden gazda-

sági ismeretet nélkülöző dolgozó alkalmazása gazdasági vezetőként, stb. Az átalakulás-átalakítás nem megy máról holnapra. A rákövetkező időszakban váltották egymást a vezetők a zenekar élén, menetrendszerűen félévenként: először egy önkormányzati biztos a megyei hivatalból, majd egy külső pályázó, utána pedig havonkénti — nota bene! néha hó közepi — intervallumokban megbízott zenekari zenész. Tehát először adva volt egy szakmailag nagyon erős zenekar, erős átalakulási belső kényszerrel, felelős vezető, illetve egyáltalán vezető karmester nélküli időszakban, kedvezőtlen külső környezetben. Ennyi.

- **Aztán mi következett?**

— Az igazgatói pályázatot elnyervén én minden hely- és helyzetismeret nélkül jöttem Szombathelyre, s ámultam a gazdasági és egyéb nehézségeken. A művészeti vezető, Robert Houlihan pedig a nyelvünket sem beszéli, tehát ezekben az ügyekben nem képes segíteni; talán nem is érzi feladatának.

- **És a jelen?**

— Nagy a haladás. Kezdenek kialakulni játékszabályok a zenekaron belül, például hogy a szólamokban mi a szólamvezetők felelőssége; munkamegosztásuk hogyan oszlik meg; próbajátékokon kik szavaznak; le lehet-e váltani egy szólamvezetőt, stb. Néhány dologban élen járunk a regionális zenekarok közül. De ez időbe került. És a zenekar eközben folyton felülbírálja önmagát. Például megválaszt egy zenekari bizottságot, egy év múlva pedig újra cseréli. Így helyes. Ez így kristályosodik. Kár, hogy néhány idősebb kolléga, „oszlopos tag”, most ment nyugdíjba. Ők egyébként alapító tagok voltak, az újak pedig még egyelőre a tájékozódással vannak elfoglalva. A megyei közgyűléstől most szeptemberben kaptunk nagy elismerést. Az állandó magas szintű teljesítményt méltányolják, bel- és külföldi sikeireink híre eléri őket.

- **Ennyi gazdasági, illetve egyéb probléma nem tükröződik a zenekar játékában? Honnan a sikerek?**

— Bámulatos, de ha fellép a zenekar, csak a színvonal fontos. Ennek nyilván oka, hogy zárt közönség. Művészek. Életük a zene. És bár a kisközönség mindig belterjes, rettenetes erő van bennük; kohézió, és nagyon tudnak összpontosítani. Életemük a zene, egymásra szorulnak, megértik egymást. Összetartanak. Másrészt pedig az amúgy is jó zenészeknek Robert Houlihan nagyon igényes próbákat tart.

• **Milyen eredményekkel büszkélkedhetnek?**

— Csak eredményekkel büszkélkedhetünk. Nemzetközi Bartók Fesztivál és Szeminárium, idén pl. Eötvös Pszichokozmoszával, '95-ben Kurtág-műsorról. A Magyar Televízió Nemzetközi Karmester-versenye, Tavaszi Fesztivál. Talán kiemelném az október elsejei fellépésünket a Zeneakadémián a Zene Világnapján, a Korunk Zenéje sorozatban, rádió- és tévéfelvétellel. Korunk zenéjét egyébként újra sokat szeretnénk játszani: ez volt a megkülönböztető profilunk a közelmúltban. A Bartók Teremben két nagy bérletet vezetünk, és az összes városi hangversenyünket tekintve széles spektrumot vonultatunk fel.

• **Például?**

— Például vannak a hagyományos összeállítású koncertjeink. Egy nyitány, egy versenymű kiemelkedő szolistával, szünet után pedig egy szimfónia. Aztán vannak egy-egy zeneszerző köré csoportosított hangversenyeink. Ez évben Beethoven-estünk volt, amelyet Rohmann Imre vezényelt, illetve közreműködött benne; Mozart-est, és egy Bartók-hangverseny az évforduló kapcsán Ligeti vezényletével. Tematikus hangversenyünk például az évadban a „Szerenád-hangverseny” egy-egy Dvorák-, Britten-, és Brahms-szerenáddal; illetve „Ki viszi át a szerelmet” címmel szerelmi költészettel gazdagított hangverseny, César Franck: Psyché című művével és De Falla: Bűvös szerelmével. Népszerű muzsika hangzik fel a közkedvelt szilveszteri hangversenyeinken, farsangi koncertünkön pedig Cimarosa: Karmesterét mutatjuk be. De nem tudom valamennyi előadásunkat felsorolni. Zenekarunknak nincs színházi előadásokon való közreműkö-

ködési kötelezettsége, így az évi 85 hangversenyünk ifjúsági hangversenyeit leszámítva, néhány ismétléstől eltekintve valamennyi hangversenyünk más. Ez állandó löketet ad a zenekarnak, illetve frissen tartja a közönség érdeklődését. Egyébként a nem hagyományos koncertprogramokat én kezdeményeztem, hiszen a közönségnek, előadóknak előbb-utóbb unalmas lesz a szokványos összeállítás. A változás a fejlődés biztosítéka.

• **Tehát akkor mit tartanak repertoáron?**

— Valamennyi szimfonikus mű a repertoárunk, vagyis inkább minden szimfonikus művet meg tudunk játszani „nem középiskolás fokon”. Manapság végre nem tipikus a barokk művek szimfonikalizálása, tehát ritkábban játszunk barokk zenét. Bach Magnificatja lesz műsoron karácsonyi hangversenyünkön. A szimfonikus repertoárból mindent műsorra tudunk tűzni, a huszadik századi zenének pedig talán specialitái is vagyunk.

• **Mégis, nincs valami, amit még megemlítené?**

— Hogyne lenne. Például a „Szent hegy” (Der heilige Berg) című némafilm bemutatása, amit a korabeli gyakorlatnak megfelelően élő zenével fogunk játszani. Ezt egyébként Bécsben adjuk előzetesen elő, egy másik film társaságában.

• **Bécsben?**

— Hogyne. A Konzerthausban. Gyakran szerepelünk Ausztriában. Közel vagyunk a határhoz. A Musikvereiben például november 13-án adtuk elő Brahms: Német requiemjét. Közismertek vagyunk Ausztriában: Savaria Symphonieorchester névvel.

• **Ezek az osztrák fellépések nyilván sokat hoznak a konyhára...**

— Osztrák fellépéseink kétfélék. Egyrészt a kisebb területek zenei potentátjainak felkérésére — ők egyébként többnyire kórusvezetők vagy hangszeresek — „bérmunkát” végzünk. Ez néha katasztrofális szakmailag vagy erkölcsileg, hiszen ez az ún. kulturális prostitúció. Má-

sikféle fellépéseink a híres koncerttermi hangversenyek, jó karmesterrel.

• **Tehát ezek segítik ki Önöket anyagilag a bajból?**

— Egyrészt a központi támogatás biztosította minisztériumi pályázat — ez évben 11 millió forint. Másrészt valóban az osztrák fellépések. Kedvező turné lehetősége nem tűnt fel mostanában. Viszont ezek az osztrák fellépések biztosítják a működésünket. Ezek számszerűleg kevesebbek, mint régebben, hiszen például egy évtizeddel ezelőtt el tudott vállalni a zenekar olyan hangversenyt is, ami csak a zenészek rapidíját, illetve a betanítást állta, busz-, hangszerszállítási költséget már nem, vagyis „deficitos” volt. Erre ma nincs lehetőség. A mai osztrák hangversenyeink jobban fizetnek. A zenészek össznapidíja ugyan kevesebb, viszont nem kerül fizetéképtelenségbe a zenekar, illetve marad időnk a helybéli közönséget szolgálni. Ez fennmaradásunk feltétele.

• **Mik a terveik? Mik a vágyaik?**

— Akadnak. Mindent, mindig, minél jobban. Először. Másodszor: a belső utak kialakuljanak, a helyi önkormányzati viszonyok letisztuljanak. Hiszen évi 150 rendezvényt bonyolítunk le, köztük fesztiválokat. Ehhez megfelelő számú személyzet is kellene, mert fennáll a borulás veszélye. És azok a hangversenyszervező intézmények, amelyekkel kapcsolatban állunk, szintén találják meg végleges működési lehetőségüket, például az értékes sorozatokat folytató Interart pénzügyileg; a Nemzeti Filharmónia pedig az évi 1400-1700 rendezvényéből válassza ki azt a néhány százat, amelyet vezérelvben, reklámban, szolgáltatásban a piacgazdaságnak megfelelően lát el. És harmadik kívánságként (a mesében is három van): a zenekar ez évben eljusson Írországra, valamint kiadhatunk új, jó minőségű CD-t, mint amilyen éppen megjelent. Nem ártana az sem, ha a zenészek többet keresnének...

Kérdező:

Ószi-Tóth Gábor